

Janakkalan kunta

Arviointikertomus 2016

Tarkastuslautakunta 10.5.2017

Janakkala

Sisällys

1. Tarkastuslautakunta	2
1.1. Tehtävät ja toiminnan tarkoitus	2
1.2. Lautakunnan kokoonpano	2
1.3. Tarkastuslautakunnan toiminta	2
1.4. Arvio kunnanhallituksen laatiman toimintakertomuksen laadusta, luotettavuudesta ja kehittämistarpeista	3
2. Tavoitteiden toteutumisen arviointi	3
2.1. Kunnanhallitus	3
2.2. Maaseutulauslautakunta	5
2.3. Ympäristölauslautakunta	5
2.4. Tekninen lauslautakunta	5
2.5. Perusturvalauslautakunta	5
2.6. Kasvatus- ja koulutuslauslautakunta	7
2.7. Elämänlaatuslautakunta	9
2.8. Janakkalan Vesi liikelaitos	10
3. Talouden arviointi	10
4. Kuntakonserni	15
5. Yhteenvetoa vuodesta 2016 ja koko valtuustokaudesta 2013-2016	17
6. Tarkastuslautakunnan esitys tilinpäätöksen käsittelystä ja vastuuvapauden myöntämisestä	18
7. Allekirjoitukset	18

1. Tarkastuslautakunta

1.1. Tehtävät ja toiminnan tarkoitus

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Lautakunta huolehtii kunnan ja sen tytäryhtiöiden tarkastuksen yhteen sovittamisesta.

Tarkastuslautakunta kohdistaa arvioinnin tuloksellisuuden kannalta keskeisiin tavoitteisiin ja toimintoihin ja kuntalain perustelujen mukaan erityisesti tulisi kiinnittää huomiota tavoitteisiin, jotka eivät ole toteutuneet.

1.2. Lautakunnan kokoonpano

Valtuuston 4.3.2013 §:ssä 38 ja 12.9.2016 §:ssä 55 asettaman tarkastuslautakunnan kokoonpano:

Jäsen

Irmeli Elo(pj)
Anita Ventola (varapj)
Liisa Pirnes
Lauri Levanto
Tapani Ryyänen

Varajäsen

Arto Seppälä
Jere Lindroos
Leena-Maija Leppänen
Jarmo Syväterä
Leenamaria Keipilä

Valtuusto valitsi 8.9.2014 tilintarkastusyhteisöksi BDO Audiator Oy:n tilikausiksi 2014-2019. Vastuunalaisena tilintarkastajana toimii JHT, HT Minna Ainasvuori.

1.3. Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunta on arvioinut tavoitteiden toteutumista kunnanhallituksen ja lautakuntien laatiman toimintakertomuksen pohjalta. Toimintakertomuksen lisäksi lautakunta on tutustunut toimielinten tekemiin päätöksiin ja kuullut viranhaltijoita ja työntekijöitä arviointinsa tueksi.

Tarkastuslautakunta kokoontui 10 kertaa vuoden 2016 arviointia varten. Tarkastuslautakunta tutustui lisäksi erikseen seuraaviin toimintoihin ja osa-alueisiin:

- Janakkalan Vesi –liikelaitos
- maaseutulauslautakunta
- kotihoito
- Janakkalan sairaala
- sosiaalityöstä lastensuojelu, päihdehuolto ja toimeentulotuki

- perusopetus
- konserniohjeet ja konserniohjaus

Tarkastuslautakunnan kokousten päätöksenteko on tapahtunut puheenjohtajan esittelystä ja tarkastuslautakunnan sihteerinä on toiminut tilintarkastaja.

1.4. Arvio kunnanhallituksen laatiman toimintakertomuksen laadusta, luotettavuudesta ja kehittämistarpeista

Tilinpäätös korjattiin konsernitilinpäätöksen osalta ja kunnanhallitus käsitteli tilinpäätöksen uudelleen 8.5.2017. Korjattu tilinpäätös ja toimintakertomus on laadittu siitä annettujen ohjeiden mukaisesti. Toimintakertomus sisältää tiedot, jotka on esitetty kunnan tilinpäätöstä ja toimintakertomusta koskevassa kirjanpitolautakunnan yleisohjeessa.

Vuoden 2016 tilinpäätöksessä on tavoitteen toteutumisen tilaa arvioitu numeroilla 1-5. Tilinpäätöksessä on todettu, että tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa käytetään "... toimenpiteen tilaa 31.12.2016: Aloittamatta, Ei toteudu, Toteutunut osittain, Toteutunut ja Etenee suunnitellusti." Tilinpäätöksessä ei kerrota, mikä numero vastaa mitään arviointia. Tilan arviointi aiheuttaa osin ristiriitaisia tilanteita: yleishallinnon yhtenä tavoitteena oli asukasmäärän kasvu 0,6 % ja tavoitteen toteutumaksi on merkitty 5. Asukasmäärä on laskenut, mutta tavoitteeseen liittyvä toimenpide on toteutettu. Tarkastuslautakunta toteaa aikaisempien vuosien tapaan, että tulisi arvioida tavoitteen toteutumista eikä pelkän toimenpiteen toteutumista, sillä tavoite on valtuustoon nähden sitova – ei toimenpide.

Tarkastuslautakunta toistaa näkemyksensä siitä, että selvitykset toteutumisesta on hyvä analysoida lautakuntatasolla yksityiskohtaisesti, mutta niiden esittäminen lopullisessa tilinpäätöskirjassa voisi olla suppeampi. Taulukkomuotoisessa esityksessä essee-tyyppiset raportit toimivat huonosti. Niistä on vaikea löytää tuloksellisuuden kannalta keskeisiä tavoitteita ja toimintoja, kun yksityiskohtia on liikaa. Erityisesti perusturvan osalta raportointi on edelleen tarpeettoman laajaa.

2. Tavoitteiden toteutumisen arviointi

2.1. Kunnanhallitus

Vuonna 2016 valmisteltiin uutta luottamushenkilöorganisaatiota, joka aloittaa uuden valtuustokauden alusta.

Yhtenä keskeisenä tavoitteena oli kestävä kuntatalous ja talousarvioprosessin kehittäminen siten, että se käynnistyy poliittisten linjausten kautta jo ennen talousarviokehityksen laatimista. Talousarvion 2017 laadintaprosessi on valmisteltu kunnanhallituksen linjaukset huomioiden. Osana talouden sopeuttamista sovittiin yhteistoimintaneuvotteluiden aloittamisesta vuoden 2017 aikana. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kunta etukäteen varmistaa tiedonkulun ja sijaisjärjestelyt tärkeiden toimintojen osalta, esimerkiksi neuvotteluiden jatkuvuuden hankkeissa, joissa kunta on mukana).

Kunnan asukasluku laski 135 henkilöä eli 0,8 %. Asukasmäärän kasvua tavoiteltiin (0,6 %) ja keinoiksi päätettiin mm. vuosittain toistuva tonttimainoskampanja ja asumisen nettisivujen uudistaminen. Tarkastuslautakunta pitää asukasluvun kehitystä erittäin huolestuttavana ja asukasluvun hallintaan ja kasvuun tulisi panostaa ja se onkin keskeinen uuden valtuuston haaste.

Elinvoimaohjelma hyväksyttiin valtuustossa kesäkuussa 2016. Ohjelmassa on määritelty yksilöityjä tavoitteita sekä vastuutettu tavoitteiden vaatimien toimenpiteiden toimeenpano. Toimintakertomuksen mukaan elinvoimaohjelman myötä on tapahtunut merkittävää edistystä ja strateginen kaavoitus, leinkeinoihin liittyvät toiminnot sekä johtaminen ovat lähentyneet toisiaan. Uusien yritysten sijoittuminen kuntaan on ollut yksi elinkeinopalvelujen tavoite. Vuoden 2016 aikana elinvoimapäällikkö aloitti tehtävässään ja yritystontteja on markkinoitu. Yksityisten maiden kaavoittaminen yritystonteiksi lähti liikkeelle suunnittelualueen hyväksymisellä.

Asuintalotonttien markkinointia on syytä tehostaa.

Kuntien keskeinen tehtävä maakuntauudistuksen jälkeen on kunnan elinvoimaan ja asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät asiat. Kunnan elinvoimaisuuden eteen on tehtävä määrätietoisesti töitä ja kuntakonsernin toimijoiden eri roolit tulee olla selkeitä ja eri osapuolten vahvuudet on pystyttävä käyttämään hyväksi koko kunnan elinvoiman kehittymisen eteen.

Ilveslinnan alueelle on kilpailutettu yksityinen päiväkotikiinteistö ja alueen tonttimarkkinointi pitäisi aloittaa voimallisesti välittömästi. Kuntalaiset saavat palvelusetelin päiväkotipalveluiden hankintaan. Tarkastuslautakunta näkee hyväksi, että kunnassa on otettu käyttöön vaihtoehtoisia palvelutuotantomalleja.

Janakkalassa peritään rakentamattomien rakennuspaikkojen kiinteistövero (4 %). Ao. veron vaikutuksista olisi tarpeen tehdä selvitys, onko rakentamattomien tonttien verolla ollut kokonaisuutena positiivinen vaikutus vai vaikuttaako vero negatiivisesti yritysten ja yksityisten henkilöiden haluun investoida tontteihin.

Valtuusto on hyväksynyt sisäisen valvonnan ja riskien hallinnan perusteet ja hallitus konkreettisemmat ohjeet sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamiseksi. Toimintakertomuksen mukaan vuonna 2016 on toimittu näiden ohjeiden mukaisesti. Kunnanhallituksen sisäisen valvonnan selonteossa todetaan, että kaikkien toimialojen toiminnoissa on huomioitu toimintaan liittyvät riskit, eikä merkittäviä riskejä ole toteutunut.

Tarkastuslautakunta korostaa, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuus on keskeinen keino varmistaa kunnan tavoitteiden toteutuminen ja hyvän hallinnon mukainen toiminta ja tätä kautta kuntalaisten luottamuksen lisääminen kunnan toimintaan. Riskienhallintaan on edelleen kiinnitettävä huomiota. Onko todella niin, että kaikkien toimialojen toiminnoissa on huomioitu kaikki merkittävimmät riskit? Erityisesti tulee varmistaa

henkilöriskien realisoitumattomuus ja varmistaa keskeisten tehtävien varahenkilöt mm. sairastapauksissa.

Hyvään hallintoon ja avoimuuteen kuntalaisten suuntaan kuuluu myös se, että toimielinten esityslistat ja pöytäkirjat tulevat kunnan internetsivuille viiveettä.

2.2. Maaseutulautakunta

Maaseutulautakunnan tulosalueiden maaseutu- ja kyläpalvelujen ja maaseutupalveluyksikön tavoitteet ovat pääosin toteutuneet.

Tarkastuslautakunta toistaa näkemyksensä, että kyläyhdistysten yhteistoimintaan pitäisi kiinnittää lisää huomiota.

2.3. Ympäristölautakunta

Lautakunnan taloudelliset tavoitteet toteutuivat. Toiminnallisilla tavoitteilla on tavoiteltu mm. osallistumista edistävää ja kattavaa yhdistysten ja yhteisöjen verkostoa. Tilinpäätöksen mukaan yhteistyö on ollut toimivaa. Positiivista on, että Laurinmäen opastus valmistuu keväällä 2017 ja Tervakosken lintutorni rakennetaan vuoden 2017 aikana.

Janakkala on tehnyt päätöksen kilpailuttaa itse jätteenkuljetus kunnan toimesta. Tämä edellyttää tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan resursointia.

2.4. Tekninen lautakunta

Lautakunnan taloudelliset tavoitteet toteutuivat. Talouden tasapainottamisohjelmien toteutus jäi kuitenkin hieman tavoitteesta.

Kaavoituksessa yhtenä tavoitteena oli Tervakosken (Mäyrän) osayleiskaavan aloitus. Tätä ei kuitenkaan tehty ja lautakunnan 22.11.2016 hyväksymässä kaavoitusohjelmassa se on korvattu Etelä-Janakkalan (Punkka) osayleiskaavalla. Turengin keskustan asemakaava ei ole edennyt suunnitellussa tahdissa.

Maankäytössä on omaa työtä korvattu ostopalveluilla, joiden määrä ylitti talousarvion 37.000 e. Toisaalta toimintatulot ylittyivät lähes yhtä paljon.

Tila- ja aluepalveluiden palveluiden ostojen ylitys koostuu huomattavalta osin sisäilmaongelmien, kosteusvaurioiden ja vesivahinkojen tutkimus- ja korjauskustannuksista.

Koulujen ja päiväkotien tilaamat ateriamäärät vastasivat suunniteltuja määriä erittäin hyvin. Aikaisemmin tässä on ollut haasteita.

Maankäytön ja ateria- ja puhtauspalveluiden tulosalueita on johdettu sijaisjärjestelyin suurimman osan vuodesta. Henkilöstömenot alittuivat merkittävästi.

2.5. Perusturvalautakunta

Perusturvan toimialan toimintakertomus on edelleenkin haasteellista luettavaa, se miten toimialan keskeisissä palveluissa on onnistuttu, on vaikea

konkretisoida ja arvioida. Tavoitteiden toteutumisen arviointia hankaloittaa myös arviointi laajasti sanallisin kuvailuin. Tavoitteiden toteuttamiseen ja taulukkomuotoiseen esitykseen sopisivat paremmin selkeät mittareihin perustuvat tavoitteet, arviot, numeraaliset toteutumat ja tiiviit yhteenvedot, kuin laaja-alaiset sanalliset kuvaukset.

Sote- ja maakuntalainsäädännön valmistelu käynnistyi. Työtä tehdään Oma Häme projektin alla. Janakkalalla on vahva edustus työryhmissä.

Perttu II-projekti jatkui vuonna 2016. Projektin tavoitteena oli tuottavuuden kasvattaminen ja vaikuttavien toimintatapojen sekä perusturvan yhteisten asiakasprosessien parantaminen. Lautakunta haluaa tietää, miten projektin tuloksia on konkreettisesti hyödynnetty perusturvassa?

Vanhustyön tulosalueen toimenpiteenä oli palvelutarpeen arvioinnin ja palveluohjauksen seurannan toteutus puhelinkeskusteluilla. Arviointitiimiin on tullut yhteydenottoja vuoden aikana 437, joista palvelutarpeen arviointijakso on käynnistynyt 159 asiakkaalle. Arviointijakson jälkeen säännölliseen kotihoitoon on ohjautunut 91 asiakasta ja tilapäiseen kotihoitoon 19 asiakasta. Lautakunta tuntee suurta huolta pelkän palveluohjauksen piirissä olleista asiakkaista, koska seurantasoitot eivät ole toteutuneet tavoitteiden mukaisesti.

Omaishoidon tuessa ja kotihoidon palvelusetelissä asiakkaita oli arvioitua vähemmän. Omaishoidon tuen kulusäästö oli 52.800 e ja kotihoidon palvelusetelin 48.300 e. Tarkastuslautakunnan mielestä on poikkeuksellista, että maksetun omaishoidon tuen määrää pystytään vähentämään. Herääkin kysymys, onko palveluohjausta ollut riittävästi tukien piiriin vai ovatko säästöt syntyneet kriteerien tiukentumisesta?

Lautakunta on huolissaan asiakkaiden ohjaamisen toimivuudesta ennalta ehkäisevien palveluiden piiriin ja toivookin ripeitä toimenpiteitä asian korjaamiseksi.

Sosiaalityön tulosalueella lastensuojeluilmoituksia saapui 397. Vuonna 2015 määrä oli 331. Ilmoitusten määrän nousu oli 66 kpl. Tarkastuslautakunta jäi pohtimaan, johtuuko lastensuojeluilmoitusten nousu asiakastietojärjestelmän kehittämisestä vai todellisesta lastensuojeluilmoitusten määrästä, koska toimenpide talousarviovuonna oli asiakastietojärjestelmän kehittäminen?

Tilinpäätöskirjaan on työllistämisen kohdalle kirjattu koko vuonna työllistettyjen määräksi 84 kpl. Työttömien aktivointisuunnitelmia tehtiin 174 kpl. Tämä on 97 kpl enemmän kuin vuonna 2015. Työkykyarvioinnin ja eläkeselvittelyjen piirissä oli 52 henkilöä. Myönteinen eläkepäätös saatiin 8 henkilölle. ja keskeneräisiä eläkeselvittelyjä oli joulukuussa 2016 yht. 18. Tehdyillä toimenpiteillä kunnalle kertyi säästöjä yhteensä noin 88 000 e.

Työmarkkinatuen kuntaosuuden kehitys:

v. 2014	424.000 euroa
v. 2015	688.000 euroa
v. 2016	641.000 euroa

Työmarkkinatuen kuntaosuuteen tuli vuoden 2015 alusta uusia velvoitteita, joka näkyy kohonneina kustannuksina.

Tarkastuslautakunnan arvioinnissa yhtenä painopisteenä oli kotihoidon uuden toimintakulttuurin vakiinnuttaminen sekä kotihoidon toiminnanohjaus ja mobiilijärjestelmä. Mobiilin avulla pystytään välitöntä työaikaa seuraamaan tarkasti ja sillä on todennäköisesti positiivista vaikutusta myös palvelun laatuun. Kuitenkin tarkastuslautakunta pohtii, johtaako järjestelmän käyttö kiireisempään aikatauluun asiakkaan luona ja annetun palvelun laatuun.

Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan työskentely on ollut entistä haasteellisempaa, koska kotiin hoidettavat asiakkaat ovat entistä huonokuntoisempia ja vaativat enemmän ajankäyttöä/asiakas. Kotihoidon asiakasmäärä on vähentynyt, mutta monet asiakkaat tarvitsevat useamman käynnin päivässä. Asiakkaiden luona käytettyä ja toisaalta asiakkaan hoitoon käytettyä aikaa voidaan seurata tiiviisti mobiiliseurannalla. Tarkastuslautakunta on edelleen huolissaan henkilöstön jaksamisesta ja onko asiakkaiden tarvitsemiin palveluihin riittävästi aikaa ja pystytäänkö ne tuottamaan laadukkaasti. Laatutyö ja sen kehittäminen on tärkeää.

Perusturvan toimialalla on käyty kehityskeskusteluja 67 %:sti, joten parannettavaa on jäänyt. Kuitenkin joissakin yksiköissä, esimerkiksi kotihoidossa kehityskeskustelut on pidetty kaikkien kanssa. Kehityskeskustelut ovat hyödyllisiä, mutta eivät tae henkilöstön hyvinvoinnille. Tarkastuslautakunta toivoo, että kehityskeskustelut käydään kaikkien kanssa ja, että ne olisivat rakentavia ja johtavat tarvittaviin toimenpiteisiin.

Janakkalan terveydenhuollon osalta kiinnitettiin huomiota siihen, että palvelujen ostot ovat ylittyneet yli 200.000 e ja henkilöstökulut ovat alittuneet 100.000 e. Tarkastuslautakunnan mielestä sijaisten hankkimiseen rekry-yhtiön kautta on kiinnitettävä huomiota. Talon sisäisten sijaisten käyttöä on tärkeää kehittää aktiivisesti.

2.6. Kasvatus- ja koulutuslautakunta

Henkilöstö ja uudistuminen (mittari: tyhy-kysely ja työhyvinvointiin liittyvä palautteen määrä)

Tavoitteena oli työilmapiirin muuttaminen ”turvallisemmaksi ja arvostavaksi”, mikä on myös kuntastrategiassa mainittu kriittiseksi menestystekijäksi. Toteutumaksi on mainittu ”Päivittäisessä työssä edistetty hyvää työilmapiiriä” ja tilaksi 4 samaan aikaan, kun suuri osa kasvatus- ja koulutuslautakunnan alaisista kiinteistöistä on osoittautunut sisäilmaongelmien johdosta työntekijöiden ja oppilaiden työskentelyyn kelpaamattomiksi ja vakaviakin allergisia oireita ja pitkäaikaisia poissaoloja aiheuttaviksi. Tila 4 on tämän johdosta liian positiivinen.

Työilmapiiriin saattaa vaikuttaa negatiivisesti myös jatkuva, haja-asutusalueiden pikkukouluihin kohdistuva lakkautusuhka. Pahimmillaan tilanne on kärjistynyt siten, että arvostamatta pikkukoulujen henkilökuntaa ja opetusrauhaa, tai asiasta etukäteen sopimatta ja tulostaan ilmoittamatta, ovat ulkopuoliset henkilöt käyneet kesken koulupäivän arvioimassa koulun

lakkauttamistarpeen ja sen, minne oppilaat heidän näkemyksensä mukaan pitäisi siirtää opiskelemaan.

Opetustoimen työhyvinvointikyselyt on järjestetty vain joka kolmas vuosi ja ne toteutetaan ryhmäkehityskeskusteluina. Myöskään henkilökohtaiset kehityskeskustelut eivät ole kuuluneet opetustoimen toimialaan. Tavoitteena tulisi kuitenkin olla kehityskeskustelu kunkin työntekijän kanssa eikä näin ollen toimenpiteen tila voi olla 5.

Varhaiskasvatus:

Talous ja resurssit (mittari: Talouden toteutuma)

Tavoitteena on säästötoimenpiteiden toteutuminen. Alkuperäinen talousarvio on laadittu siten, että siinä ei ole otettu huomioon hoitoaikaperusteiseen päivähoitomaksujärjestelmään siirtymistä (eikö ole ollut tiedossa?). Tästä johtuen maksutuotot ovat jääneet 172.530 e (noin 15 %) alle arvioidun. Osasyys maksutuottojen vähenemiseen löytyy myös liian suureksi arvioidusta kokopäivähoidon hoitopäivien määrästä (liikaa arvioitu 7.363 hoitopäivää).

Kokopäivähoitopäiviä kertyi 7.400 arvioitua vähemmän. Yksi lapsi on kokopäivähoidossa noin 200 päivää vuodessa eli tuo määrä vastaa noin 37 lapsen vuotuista vähennystä. Päivähoitoa käyttävien lasten lukumäärän kehittymisen ja investointien suunnittelun on vastattava toisiaan. Onko siis kunnassa tällä kehityksellä tarvetta uusille päiväkodeille?

Opetustoimi:

Prosessit ja rakenteet/kuntalaisen kannustaminen vastuunottoon hyvinvoinnista (mittari: Valtakunnallisessa terveyskyselyssä todetut asiat joka toinen vuosi)

Syksyllä 2016 Turengin Yhteiskoulussa on aloittanut pilottina liikuntaluokka, jonka toiminta on päätetty vakinaistaa 1.8.2017 alkaen. Toiminnan aloittamisen on mahdollistanut "Liikkuva koulu-hanketoiminta", johon on saatu hankerahaa 61.200 e (ei budjetoitu, näkyy tuloylityksenä). Luokalle on ollut hakijoita 38, joista on testien ja haastattelujen perusteella otettu sisään 20 oppilasta. Yhteistyö Tavastian urheiluakatemiaa kanssa on käynnistetty liikuntaluokan opetuksen kehittämiseksi.

Liikuntaluokan perustamiseen on vaikuttanut kunnan strategian mukaisesti se, että Janakkala tulee olemaan "terveysliikunnan edelläkävijä". Myös muiden koulujen liikunnallisuutta on päätetty lisätä ja kussakin koulussa tulisi olla liikuntakerho. Myös Turengin lukiossa on urheilulinja. Näin mahdollistetaan Janakkalan oma malli "Liikuntapolku; ala-asteen kerhotoiminta-> yläasteen liikuntaluokka-> lukion urheilulinja. Liikuntaluokkatoiminta lisää kunnan strategiassa mainittua yhteistyötä myös paikallisten seurojen ja koulun välillä.

Tervakosken yhteiskoulussa toimii myös medialuokka, josta on saatu myönteistä palautetta ja kokemuksia. Medialuokkatoiminta lisää elokuvateatterin käyttöä.

Talous ja resurssit, Taloudellisesti vastuullinen päätöksenteko (mittari: Talouden toteutuma)

Tavoitteena talousarviovuonna oli talouden tasapainottamisohjelmaan sopeutuminen ja toimenpiteenä leikkauskohteiden valinta ja arvioiminen. Kokonaisuutena käyttötalouden toteutuma toimintatulojen ja toimintamenojen osalta näyttää toteutuneen hyvin, vaikka leikkauksia ei ole toteutettukaan. Opetustoimessa jokainen tuloerä (mm kotikunta- ym. korvaukset) oli arvioitu alakanttiin siten, että kokonaistulot ovat ylittyneet 26 %.

Omien lukioiden vetovoimaisuutta tulisi entisestään lisätä, vaikka 80 % lukioon siirtävistä valitseekin oman kunnan lukion. Vähennystä oli 22 oppilasta ja kaupunkien lukioissa on enemmän valintamahdollisuuksia. Janakkalan lukioiden tulee hyödyntää erilaisia oppimisympäristöjä, verkko-opetuksen mahdollisuuksien monipuolistamista edelleen, verkostoitumista muiden lukioiden kanssa ja pohtia erikoistumisvaihtoehtoja.

2.7. Elämänlaatulautakunta

Nuorisopalveluissa on leiriläisten määrä pudonnut kahtena viimeisenä vuonna. TPO:ssa päätetystä leirimaksujen korotuksesta huolimatta maksutuottoja ei kertynyt tulostavoitteiden mukaisesti. Lautakunta haluaa edelleen kiinnittää huomiota siihen, että vastaako nuorisopalvelujen toiminta nuorten muuttuvia tarpeita.

Kirjastopalveluissa tavoitteena oli sähköisen omatoimiasioimisen lisääminen. Asioinnin opastaminen uutta kirjastokorttia annettaessa sekä kirjastonkäytön opetus tuotti tulosta. Kokonaislainaus Tervakosken kirjastossa lisääntyi 6,9 %. Omatoimikirjaston kortteja oli 534 asiakkaalla. Tarkastuslautakunnan mielestä uudenlaiset ratkaisut, erityisesti omatoimikirjasto, on ollut positiivista.

Kulttuuripalveluissa elokuvateatterin maksutulot ylittyivät talousarvioon suunnitellusta noin 20.000 e. Positiivista oli myös harkinnanvaraisten valtionavustusten seudullisen lastenkulttuurin ja harrastustoiminnan sekä museotoiminnan ja ikäihmisten kulttuuritoiminnan tukien ja avustusten ylitys 17.000 e.

Seurantalon vuokria kertyi tavoiteltua vähemmän noin 12 600 e. Elokuvateatterin liikevaihto oli suunniteltua suurempaa, noin 20.000 e. Elokuvavuokrista syntyi myös toimintamenojen ylitystä talousarvioon nähden n. 14.000 e.

Liikuntapalveluissa uimahallin hintojen korotus ja kävijämäärien toivottu lisääntyminen eivät tuottaneet niin suurta tulojen kasvua kuin talousarviossa on odotettu vaan alitusta syntyi 43.400 e. Liikuntahallin kuntosalimaksuissa tuottojen alitusta noin 7.000 e.

Jatkossa seudulliseen yhteistyöhön kannattaa kiinnittää huomiota, koska se ei ole toteutunut toivotusti liikuntapalveluissa. Lautakunta näkee myönteisenä asiana sen, että erityisliikunnan ohjauspalveluita on ostettu paikalliselta

yrittäjiltä. Positiivista on myös se, että frisbeegolfraitoja on rakennettu yhteistyössä aktiiviharrastajien ja yhdistysten kanssa.

2.8. Janakkalan Vesi liikelaitos

Kunta on asettanut liikelaitokselle toiminnallisia (3 kpl), taksapoliittisia (1 kpl) ja taloudellisia tavoitteita (4 kpl). Tavoitteet ovat toteutuneet suunnitellusti. Liikelaitoksen tuloksen ylijäämä oli 318.825 e eli 297.676 e yli talousarvion. Ylijäämä johtuu osin toteutumattomista investoinneista (suunniteltua pienemmät poistot) uusien asuinalueiden rakentamisessa.

Kuumolan vedenotto otettiin uudelleen käyttöön 7.12.2016 vuonna 2014 alkaneen, veden saastumisesta johtuneen katkon jälkeen.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota siihen, että henkilöstökertomuksen mukaan kehityskeskusteluja ei käyty ollenkaan liikelaitoksessa.

Liikelaitos maksaa kunnan talouden tasapainottamisohjelman mukaisesti lisätuloutusta kunnalle 200.000 e/vuosi. Lisätuloutus ei saisi heikentää Janakkalan Veden toimintakykyä ja kykyä selviytyä välttämättömistä investoinneista.

Janakkalan veden johtokunta on merkinnyt tiedoksi vuoden 2015 arviointikertomuksen, mutta ei ole antanut siitä selvitystä kunnanhallitukselle. Tarkastuslautakunnan mielestä johtokunnan on annettava selvitys valtuustolle arviointikertomuksen johdosta tehtävistä toimenpiteistä siinä missä muutkin toimialat.

3. Talouden arviointi

Käyttötalous- ja tuloslaskelmaosat

Valtuustoon nähden sitovia eriä käyttötalousosassa ovat tulosalueen toimintatuotot, valmistus omaan käyttöön sekä toimintakulut.

Olennaiseksi katsottavia määrärahojen ylityksiä tai tuloarvioiden alituksia ei toteutunut.

Kunnan tasolla (ilman liikelaitosta) käyttötalouden menot 113,4 milj. euroa toteutuivat lähes talousarvion määrärahojen (114,7 milj. euroa) mukaisesti (toteuma 98,7 %). Myös käyttötalouden tulot 29,7 milj. euroa toteutuivat suotuisasti ylittäen noin 0,2 milj. eurolla talousarviossa asetetun tavoitteen 29,4 milj. euroa (toteuma 101 %).

Toimintatuotot 20,4 milj. euroa nousivat edellisvuodesta n. 4,0 % (2015: 19,6 milj. euroa). Toimintatuotoista eniten edellisvuoteen nähden nousivat myyntituotot, n. 491.700 e (4,7 %) ja tuet ja avustukset n. 243.000 e (12,5 %). Maksutuotot laskivat n. 28.700 e (0,5 %).

Toimintakulut olivat 102,3 milj. euroa (2015: 101,2 milj. euroa) kasvaen edellisvuodesta 1,0 %. Toimintakulujen kasvuprosenttia voidaan pitää maltillisena ja kasvunopeus on taittunut viime vuoden tasosta (2015: 2,4 %;

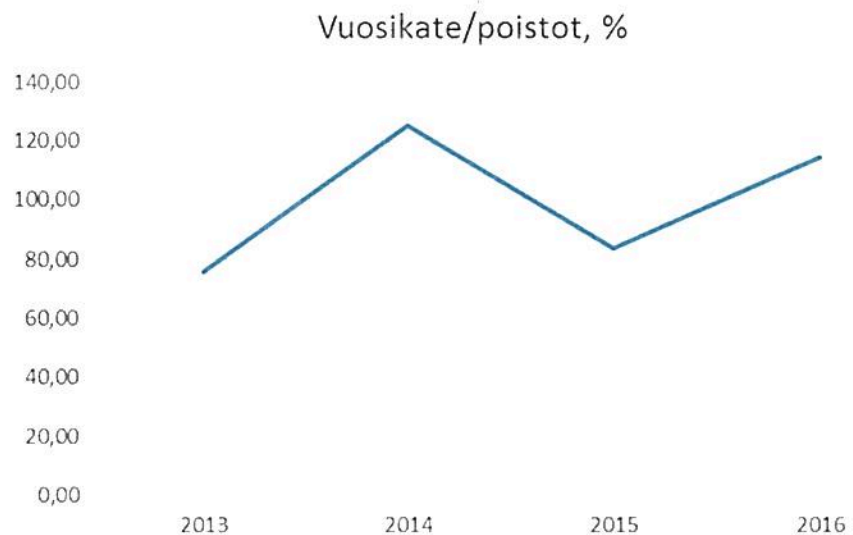

2013: 0,7 %). Toimintakuluista henkilöstökulut 45,5 milj. euroa laskivat edellisvuodesta noin 0,2 %. Palvelujen ostot kasvoivat edellisvuodesta (2,8 %), kun taas aineet, tarvikkeet ja tavarat lisääntyivät viime vuoteen verrattuna selvästi enemmän (5,1 %). Avustukset 6,4 milj. euroa laskivat viime vuodesta 2,9 %. Muut toimintakulut 1,9 milj. euroa alittivat edellisvuoden menot 4,1 %:lla.

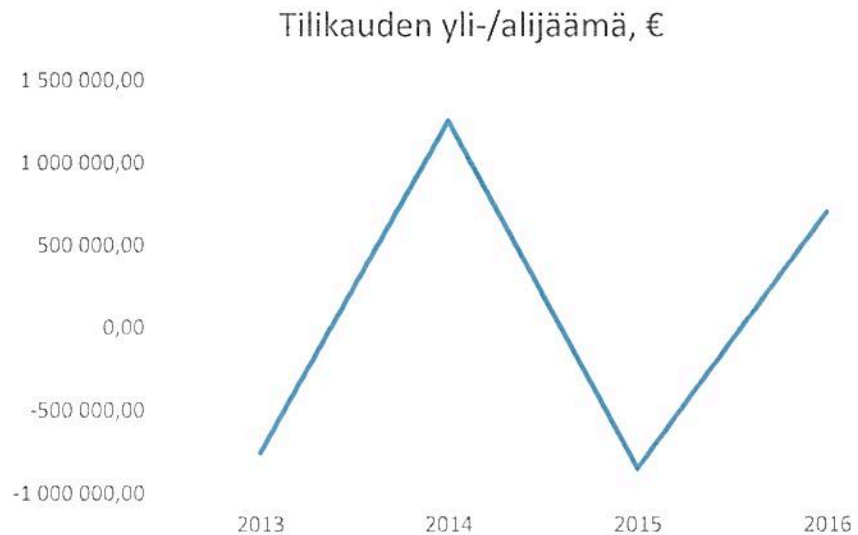
Vuonna 2016 kunnallisveroprosentti pysyi ennallaan (20,50 %). Verotulot 63,0 milj. euroa toteutuivat 0,5 milj. euroa (0,7 %) edellisvuotta suurempina, lähes talousarvion mukaisesti (0,4 %). Kunnallisverotuloja kertyi kertomusvuonna noin 57,1 milj. euroa vähentyen edellisvuodesta 0,2 milj. euroa (0,3 %). Kiinteistöverokannat nousivat edellisvuodesta kukin yhdellä prosenttiyksikön kymmenyksellä ja uutena määrättiin rakentamattoman rakennuspaikan veroprosentti (4,00 %). Kiinteistöveron tuotto oli 3,7 milj. euroa kasvaen vuoden 2015 tasosta n. 0,6 milj. euroa. Yhteisöveron tuotto oli selvästi arvioitua parempi: 2,3 milj. euroa (talousarvio: 1,8 milj. euroa).

Valtionosuudet olivat vuonna 2016 24,8 milj. euroa (2015: 23,5 milj. euroa) ylittäen muutetussa talousarviossa arvioidun noin 50 000 eurolla. Valtionosuuksien kehitys asukasta kohden on ollut kasvavaa vuodesta 2005 viime vuosiin saakka, hidastuen kuitenkin vuonna 2013 ja kääntyen negatiiviseksi vuosina 2014 ja 2015. Tarkasteluvuonna valtionosuudet kääntyivät jälleen nousuun.

Vuosikate oli 5,7 milj. euroa ollen edellisvuoteen verrattuna 1,4 milj. euroa parempi. Vuosikate asukasta kohden oli 341 e (2015: 253 e), joka kattoi poistoista 114 %. Valtuustokauden aikana vuosikate asukasta kohden on kehittynyt seuraavasti.

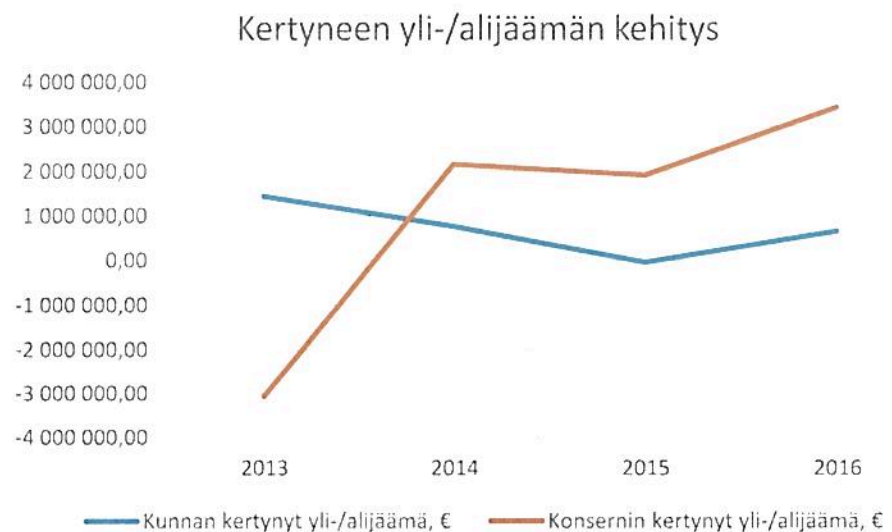

Valtuustokaudella 2013—2016 kunnan vuosikate on kattanut poistot vuosina 2014 ja 2016. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien suunnitelmapoistojen suuruinen, kunnan tulorahoitus olisi riittävä.

Ylläolevasta kaaviosta voidaan havaita kunnan tilikauden yli-/alijäämän vaihtelut vuosittain valtuustokauden aikana.

Kunnan ja kuntakonsernin kertyneen yli-/alijäämän kehitys valtuustokauden aikana on kuvattu alla olevassa kaaviossa.

Kaaviosta voidaan todeta, että konsernin alijäämät on saatu käännettyä ylijäämäksi. Osittain tähän vaikuttaa kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antaman yleisohjeen mukainen esitystapamuutos, jonka vuoksi kuntakonsernin taseen kertynyt poistoero ja vapaaehtoiset varaukset esitetään kertyneessä ylijäämässä. Esitystavan muutos lisää taseen ylijäämän määrää. Vaikka kunnan kertynyt ylijäämä on valtuustokaudella vähentynyt ja ollut vuonna 2015 jopa alijäämää, on vuoden 2016 taseen kertynyt ylijäämä saatu jälleen nousuun.

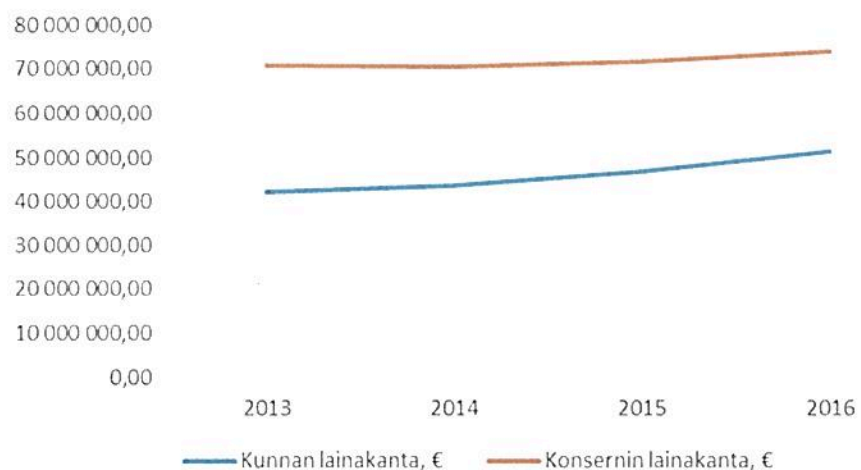
Rahoitusosa

Valtuusto ei ole asettanut rahoitusosalle sitovia tavoitteita.

Investointimenojen määrä, 8,1 milj. euroa, oli edellisvuotta selvästi suurempi (2015: 5,7 milj. euroa). Toiminnan ja investointien rahavirta toteutui 1.363.000 e negatiivisena (2015: +738.000 e). Alla olevista kaavioista nähdään, miten kunnan nettoinvestointimenot asukasta kohden. (investointimenot – rahoitusosuudet) ja toiminnan ja investointien rahavirrat ovat kehittyneet valtuustokauden aikana.

Pitkäaikaisten lainojen lisäys oli 12 milj. euroa ja vähennys 7,7 milj. euroa, joten kunnan nettovelanotto vuonna 2016 oli 4,3 milj. euroa. Kunnan lainakanta kasvoi 10,0 % edellisvuodesta ollen tilinpäätöksessä 2016 3.092 euroa/asukas. Lainakanta asukasta kohden on hieman alhaisempi kuin Kanta-Hämeessä keskimäärin (3.567 e/as ennakkotieto). Kunnan ja kuntakonsernin lainakanta on ollut kasvussa koko valtuustokauden ajan.

Lainakantojen kehitys

Kunnan vakavaraisuutta ja alijäämän sietokykyä kuvaava omavaraisuusaste oli edelleen alle 50 %:n ollen 41 % (edellisvuonna 42 %). Kuntataloudessa yleisesti on pidetty hyvänä omavaraisuusasteena 70 % tasoa, sen sijaan alle 50 % taso merkitsee jo voimakasta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi edellisvuoden 57 %:sta 60 %:iin. Tunnusluku ilmaisee, paljonko kunnan yhden vuoden käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun.

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta oli vuonna 2016 -9,5 milj euroa (2015 -9,8 milj. euroa). Tunnusluku kuvaa osaltaan investointien negatiivista vaikutusta kunnan rahoitusasemaan viime vuosien ajalta.

Kriisikuntatarkastelu

Uuden kuntalain mukaan erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettely voidaan käynnistää, jos kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää säädetyssä määräajassa.

Arviointimenettely voidaan lisäksi käynnistää, jos asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on kuntakonsernin viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500 euroa, tai kunnan rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat kunnan ja kuntakonsernin talouden tunnusluvut ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet seuraavat raja-arvot:

- 1) kuntakonsernin vuosikate on ilman kunnan peruspalvelujen harkinnanvaraisen valtionosuuden korotusta negatiivinen;
- 2) kunnan tuloveroprosentti on vähintään 1,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroveroprosentti;
- 3) asukasta kohden laskettu kuntakonsernin lainamäärä ylittää kaikkien kuntakonsernien keskimääräisen lainamäärän vähintään 50 prosentilla;
- 4) kuntakonsernin suhteellinen velkaantuminen on vähintään 50 prosenttia.

Vertailtaessa näitä raja-arvoja Janakkalan kunnan tietoihin voidaan todeta, että kuntakonsernissa ei ole ollut taseen kertynyttä alijäämää vuosina 2015 eikä 2016.

Janakkalan kuntakonsernin vuosikate on positiivinen, joten kyseinen raja-arvo ei täyty.

Kunnan veroprosentti oli 20,50 %, joka ylittää 0,64 prosenttiyksiköllä maan painotetun keskiarvon (19,86 %). Näin ollen myöskään toinen raja-arvo ei täyty.

Kuntakonsernin lainakanta/asukas (4.425 €/as) kasvoi edellisvuodesta 5,0 %, mutta alittaa selvästi kaikkien Suomen kuntakonsernien asukaskohtaisen lainakannan (2015: 5.976). Kolmas raja-arvo ei täyty.

Janakkalan kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus oli edelleen yli 50 % rajan (66,2 %), joten neljäs raja-arvo täyttyy.

4. Kuntakonserni

Konserniohjaus ja konsernivalvonta kuuluvat kuntalain mukaan kunnanhallituksen vastuulle. Kunnan konserniohjeen mukaan konsernijohtolla tarkoitetaan kunnanhallitusta ja kunnanjohtajaa.

Konserniohjeet on hyväksytty 7.4.2008 ja niitä on noudatettu tilikaudella. Uuden kuntalain konserniohjeita koskevia säännöksiä noudatetaan 1.6.2017

lähtien ja kunnassa tuleekin huolehtia, että ohjeisiin tehdään riittävät muutokset pikaisesti.

Konserniohjauksen käytännön toimia ovat tavoitteiden asettaminen tytäryhteisöille sekä niiden raportointi emokunnalle, saatujen tietojen analysointi ja tarvittaessa omistajan ohjaus esim. mikäli tytäryhteisö ei ole saavuttamassa valtuuston sille asettamia tavoitteita. Lisäksi konserniohjauksen keinoja on mm. ohjeiden antaminen kunnan edustajille.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että konserniyhtiöt ja liikelaitos pyytävät riittävästi ja säännöllisesti kunnan omistajaohjausta liittyen yhtiön toiminnan kehittämiseen ja isoimpiin päätöksiin. Konserniohjeessa määritellään asiat, joista yhtiön ja liikelaitoksen on ainakin pyydettävä ns. ennakkokäsitys kunnalta.

Yhtiöiden hallitusten tulee kokoontua riittävästi ja varmistaa näin yhtiön toiminnan ja talouden säännöllinen seuranta osakeyhtiölain tarkoittamalla tavalla. Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että JTA:n hallitus ei ole kokoontunut säännöllisesti vuoden 2016 aikana.

Konserniyhtiöiden talousraportointi emon suuntaan on tarkastuslautakunnan mielestä melko kevyttä ja raportointiin pitäisi saada enemmän analysoitua tietoa.

Janakkalan Asunnot Oy:n vuokratuottojen toteutuminen oli 94 %. Yhtiöllä oli toiminnallinen tavoite koskien asumispalvelujen tuottamista ja kehittämistä siten, että asuntokanta kohdentuu kuntalaisten tarpeisiin ja on tehokkaassa käytössä. JAS:n osalta haasteena on, että pienistä asunnoista on pulaa ja isompia asuntoja on yli tarpeen. Näin ollen asunnon tarvitsijoiden tarpeita ei pystytä täysin tyydyttämään. JAS:n vuokrataso on korkeahko, joka ei liene myöskään kuntastrategian mukaista.

Tarkastuslautakunta kiinnittää edelleen huomiota siihen, että Janakkalan Asunnot Oy:n tulevaisuus on ollut jo useita vuosia auki ja useana vuonna, kuten myös vuonna 2016, talousarviotavoitteena on ollut sen tulevaisuuden kehittämisvaihtoehtojen selvittäminen. Asiaan olisi suotavaa saada ratkaisu pian.

Janakkalan Teollisuusalueet Oy:n taloudellisiksi tavoitteiksi on asetettu mm. toiminnan tuottavuuden ylläpito ja kunnalle tuloutettava osinko (100.000 e). Yhtiön tulos toteutui budjetoidusti ja toiminta on ollut edelleen taloudellisesti kannattavaa ja vuokrausaste on pysynyt hyvänä (97 %). Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kunnan ja JTA:n yhteistyö ja työnjako kunnan elinkeinoasioiden kehittämisessä ja toteuttamisessa on järjestetty siten, että siitä saadaan eniten hyötyä. Kunnan kokonaisedun kannalta olisi myös tärkeää suunnitella JTA:n taloudellisen tuloksen tarkoituksenmukaisuutta.

Vuonna 2016 on edelleen toiminut konsernijaosto, jonka kokoonpano on yhtenäinen kunnanhallituksen kanssa. Tämän mallin tarkoituksenmukaisuutta on aiheellista pohtia. Tarkastuslautakunnan mielestä jaoston kokoonpanoon tulisi saada myös liike-elämän osaamista ja muuta asiantuntijuutta.

5. Yhteenvetoa vuodesta 2016 ja koko valtuustokaudesta 2013-2016

Valtuustokaudella kunta on ollut tahtomattaankin mukana historiallisessa kuntasektorin muutoksen suunnittelussa, kun vuonna 2019 astuu voimaan sote- ja maakuntauudistus, jossa kunnilta lähtee merkittävä määrä tehtäviä perustettaville maakunnille. Kunnan rooli tulee väkisin muuttumaan olennaisesti ja tähän kunnan tulee kaikin tavoin varautua.

Kuntastrategian päivitys ja elinvoimaohjelman rakentaminen ovat osaltaan tätä varautumista. Tarkastuslautakunta pitää myös hyvänä, että kunnasta ollaan oltu aktiivisesti mukana maakunnallisen OmaHämeen valmistelussa.

Talouden tasapainottaminen jatkui koko valtuustokauden. Toimialat ovat kiitettävästi sitoutuneet talouden tasapainottamisohjelman toteuttamiseen.

Yhtenä talouden tasapainottamisen haasteena on ollut vahvasti alijäämäinen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, jonka alijäämiä vastaava osuus jouduttiin kirjaamaan pakolliseksi varaukseksi kunnan kirjanpitoon. Tämän vaikutus oli 2 M€ euroa vuonna 2015.

Hattula-Janakkala yhteistoiminta-alue purettiin yhteisymmärryksessä kuntien kesken. Janakkalan sairaala valmistui, joka mahdollistaa myös hoitoprosessien kehittämistä. Tähän tarkastuslautakunta kannustaa ja erityisesti siten, että henkilökunta otetaan kehittämiseen aktiivisesti mukaan.

Kouluverkkokeskustelua on ollut säännöllisesti ja se jatkui vuonna 2016. Koulujen sisäilmaongelmat aiheuttavat huolta kuntalaisissa.

Kuntakonsernin osalta tarkastuslautakunta painottaa kuntakonsernin kokonaisedun huomioimista konsernirakenteen suunnittelussa ja konserniohjauksen toteuttamisessa. Huomioitavaa on, että JTA tekee hyvää taloudellista tulosta ja maksaa täten myös veroja tuloksesta mittavia määriä. JAS:n asuintalovarausten (kertyneitä ylijäämiä vastaava erä) määrä on yli 2,4 M€.

Suurimpana huolenaan tarkastuslautakunta nostaa kunnan vetovoimaisuuden, asukasluvun vähentymisen ja erityisesti työikäisten määrän vähentymisen. Tämä on kunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden yhteinen haaste, jonka eteen on tehtävä yhteistuumin töitä ja asiaan on tartuttava pikaisesti.

Tarkastuslautakunta esittää, että vuoden 2016 arviointikertomus käsitellään kunnanhallituksessa ja toimielimissä siten, että lausunnot siitä, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty tai päätetään ryhtyä arviointikertomuksessa esitettyjen havaintojen johdosta, ovat käsiteltävissä valtuustossa syksyllä 2017. Lisäksi esitetään, että toimielimet ottavat huomioon tarkastuslautakunnan esittämät havainnot ja kehittämis ehdotukset mahdollisuuksien mukaan seuraavassa taloussuunnitelmassa.

Tarkastuslautakunnan mielestä kunnan vuoden 2016 toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet saavutettiin pääsääntöisesti.

Tarkastuslautakunta kiittää kunnan viranhaltijoita, työntekijöitä ja luottamushenkilöitä hyvästä yhteistyöstä koko valtuustokauden arviointityössä.

6. Tarkastuslautakunnan esitys tilinpäätöksen käsittelystä ja vastuuvapauden myöntämisestä

Tarkastuslautakunta esittää valtuustolle, että tilinpäätös tilikaudelta 1.1.2016-31.12.2016 hyväksytään ja, että tilivelvollisille toimielinten jäsenille ja viranhaltijoille myönnetään vastuuvapaus tilikaudelta 2016.

7. Allekirjoitukset

Janakkalassa 10.5.2017

Irmeli Elo, puheenjohtaja

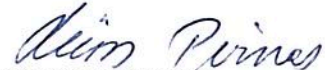
Lauri Levanto, jäsen

Tapani Ryynänen, jäsen

Anita Ventola, varapuheenjohtaja

Liisa Pirnes, jäsen